

ВІДКРИТИЙ ДІАЛОГ

серпень 2012

МОНІТОРИНГ ВИБОРІВ

парламентські вибори 2012

УКРАЇНА

У ЦЬОМУ ВИПУСКУ:

Моніторинг передвиборчої ситуації в Україні (15.07.2012 — 15.08.2012)	1
Передвиборче меню для виборця: аналіз програм українських партій	4

Моніторинг передвиборчої ситуації в Україні (15.07.2012 — 15.08.2012)

Виборчий процес

05.07.2012-02.08.2012

Українські політичні партії почали представляти свої списки громадськості; багато експертів відмічало наявність в списках родичів політиків, а також не завжди прозорий процес визначення кандидатів. Намітилася тенденція включення в перші номери списків відомих осіб зі сфери культури або спорту. Так, друге і третє місце в списку партії «Україна - вперед!» зайняли відомий футболіст Андрій Шевченко та актор Остап Ступка. Також другі місця у виборчих списках партій зайняли: відомий актор Богдан Бенюк (партія Свобода); естрадна співачка Таїсія Повалій (Партія регіонів); письменниця Марія Матіос (УДАР).

Джерела:

http://dif.org.ua/ua/publications/focus_on_ukraine/peredviborchi-spiski-partii-nespodivanki-i-ochikuvanosti.htm

http://news.dt.ua/POLITICS/yuschenko_ocholiv_spisok_nashoyi_ukrayini-106249.html

16 - 25.07.2012

61% українських експертів припускають, що результати майбутніх парламентських виборів можуть бути перекручені, а 29% упевнені, що вони поза сумнівом будуть підтасовані. Такі результати експертного опитування, проведеного Фондом «Демократичні ініціативи» з 16.07.2012 по 25-25.07.2012. Всього було опитано 144 експерти, які представляли три групи: політологи і соціологи; представники громадських організацій; журналісти. Експерти вважають, що для попередження порушень виборчого процесу потрібен контроль громадських організацій і гарантована кримінальна відповідальність причетних до фальсифікацій. Член Центрвиборчкому Андрій Магера також вважає, що з поверненням мажоритарної складової рівень корумпованості виборчого процесу підвищиться.

Джерела:

<http://dif.org.ua/ua/polls/2012-year/viborcha-kampanija-2012-roku-ochikuvannja-i-zagrozi.htm>

<http://fakty.ua/151606-andrij-magera-pri-mazhoritarnoj-sisteme-vyborov-v-hod-mogut-pojti-podkup-izbiratelej-zapugivanie-i-shantazh-konkurentov>

16.07.2012 - 07.08.2012

Почастішали випадки неодноразового використання адміністративного ресурсу, підкупу виборців та інших порушень в ході виборчого процесу. Так, громадська організація «Комітет виборців України» виразила стурбованість тим, що 21.07.2012 заступник голови обласної організації Партії регіонів і одночасно голова Донецької обласної державної

адміністрації Андрій Шишацький прийняв рішення про взаємодію місцевих органів влади і партії у вирішенні соціально-економічних проблем міста. Законодавство ж, навпаки, попереджає втручання органів влади в передвиборчу кампанію.

Громадська організація «Опора» повідомляє про ще одне серйозне порушення: в місті Ромни Сумської області 122 працівники лікарні написали заяви про вступ до Партії регіонів, при чому, один лікар стверджує, що вступ був примусовим, і лікарі погодилися на це під страхом втрати роботи.

Виявлено багато випадків непрямого підкупу виборців. Член Центральної виборчої комісії Андрій Магера впевнений, що правоохоронці повинні зайнятися кандидатами в депутати, які підкуповують виборців продуктами та іншими послугами. Наприклад, як повідомив 18 липня Донецький міський голова Олександр Лук'янченко, народні депутати України від Партії регіонів профінансують подарунки першокласникам міста до Дня знань. Цього ж дня представники громадського руху «Спільна Справа» повідомили, що в Харкові в приймальні народного депутата від Партії регіонів Олександра Фельдмана відбулася видача 1000 гривень (близько 100 євро) виборцям, зареєстрованим у виборчому окрузі №174. За словами виборців, в жовтні їм обіцяють видати ще по 1000 гривень. Незабаром, 20.07.2012, стало відомо, що в Донецькій області в офісі Горлівської обласної організації Партії регіонів депутат Микола Янковський роздавав пенсіонерам по 100 гривень в якості матеріальної допомоги. Також 07.08.2012 стало відомо, що у Вінницькій області від імені кандидата від Партії регіонів Миколи Кучера виборцям роздають аптечки.

Джерела:

http://news.dt.ua/POLITICS/u_donetsku_partiya_regioniv_publichno_ogolosila_pro_zastosuvannya_adminresursu_na_viborah-105852.html

<http://www.unian.ua/news/515155-opora-na-sumschini-likariv-zaganyayut-u-pr.html>

<http://fakty.ua/151606-andrij-magera-pri-mazhoritarnoj-sisteme-vyborov-v-hod-mogut-pojti-podkup-izbiratelej-zapugivanie-i-shantazh-konkurentov>

<http://obkom.net.ua/news/2012-07-18/1752.shtml>

<http://www.spilnasprava.com/wp/?p=10739>

<http://gorlovka.ua/News/Article/197>

<http://www.pravda.com.ua/news/2012/08/7/6970328/>

08 - 15.08.2012

Центральна виборча комісія відмовилася реєструвати кандидатами в депутати Юлію Тимошенко і Юрія Луценка, оскільки вони відбувають ув'язнення і згідно із законом не можуть бути обрані до парламенту. 11.08.2012 Київський апеляційний адміністративний суд визнав рішення Центральної виборчої комісії законним, що підтвердив і Вищий адміністративний суд 15.08.2012. Об'єднана Опозиція звернулася до міжнародних інститутів, зокрема до ОБСЄ, ЄС, Раді Європи, ПАРЕ, Парламентської асамблеї ОБСЄ, а також має намір звернутися до Європейського суду з прав людини для оскарження рішення українських судів.

Джерела:

<http://www.pravda.com.ua/news/2012/08/8/6970463/>

http://news.dt.ua/POLITICS/timoshenko_bude_balotuvatisya_za_mazhoritarkoyu_na_pozachergovih_viborah_-_opozitsiya-105833.html

<http://news.dt.ua/POLITICS/>

[obednana_opozitsiya_bude_vidstoyuvati_pravo_timoshenko_i_lutsenko_na_deputatstvo_v_mizhnarodnih_suda-107065.html](http://news.dt.ua/POLITICS/obednana_opozitsiya_bude_vidstoyuvati_pravo_timoshenko_i_lutsenko_na_deputatstvo_v_mizhnarodnih_suda-107065.html)

Реакція міжнародної громадськості на політичну ситуацію в Україні

20.07.2012

В Україні не чують попереджень стосовно відходу від демократії, вважає Девід Креймер, президент правозахисної організації Freedom House. У інтерв'ю Радіо Свобода він підкреслив, що з того часу, коли організація випустила останній критичний звіт

про Україну, а Європейський суд з прав людини прийняв рішення стосовно ув'язненого опозиційного політика Юрія Луценка, українська влада не продемонструвала жодного бажання покращити ситуацію.

Джерело:

<http://www.radiosvoboda.org/content/article/24651468.html>

10 - 14.08.2012

Європейська комісія виразила стурбованість стосовно відмови в реєстрації на вибори Юлії Тимошенко і Юрієві Луценку і вважає, що проти них, як опонентів влади, застосовано вибіркоче правосуддя, і це не сприяє поліпшенню стосунків України та ЄС. Про це 14.08.2012 заявив представник Єврокомісії Пітер Сано. Рішення Центральної виборчої комісії засудив президент Європейської народної партії Вільфрід Мартенс, а також відмітив, що це означає відхід від демократії і матиме наслідки для України в стосунках з Європейським Союзом.

Джерела:

<http://news.dt.ua/POLITICS/>

evrokomisiya.zanepokoyilasya.vidmovoyu.v.reestratsiyi.timoshenko.i.lutsenku.kandidatami.v.deputati-106990.html

<http://www.unian.ua/news/519556-prezident-enp-zasudiv-rishennya-tsvk-ne-reestrivati-timoshenko-y-lutsenka.html>

Передвиборче меню для виборця: аналіз програм українських партій

30 липня в Україні офіційно стартувала кампанія виборів народних депутатів України. Партії стали представляти свої списки і остаточно затверджувати політичні програми. Для аналізу передвиборчого процесу в Україні дуже важливо з'ясувати: з чим же йдуть українські партії на вибори? Адже якість і виконання передвиборчих обіцянок демонструють рівень розвитку демократії і політичної системи в цілому. Це завдання не з легких, оскільки за мішурою популістичної риторики дуже важко знайти визначальні відмінності в політичних програмах українських партій. Але все-таки порівняльний аналіз програмних документів дає дуже цікаві результати.

Практично усі найбільш популярні політичні партії в Україні мають загальні позиції в ключових соціально-економічних питаннях, які визначають благополуччя громадян. Тоді виникає питання: чому ж консенсус в українській політиці і, зокрема, в парламенті - таке рідкісне явище? І друге питання, яке може поставити собі будь-яка українська партія: якщо наша програма схожа на програми опонентів, то що примушує нас з ними конкурувати?

Можлива відповідь така: політичні програми просто нічого для українських політиків не означають і являються не більше, ніж передвиборчою бутафорією. Насправді в Україні відбувається конкуренція не програм і стратегій розвитку країни, а конкуренція лідерів партій і групових інтересів, яка здійснюється за допомогою конкуренції емоційних кричалок, причому схожих одна на одну.

Сидячи на двох стільцях, або «Хапай усіх!»

Згідно з останніми соціологічними дослідженнями, найбільшу популярність серед виборців на сьогодні мають шість політичних сил: пропрезидентська Партія регіонів, Об'єднана Опозиція (лідери - Арсеній Яценюк і Юлія Тимошенко), УДАР (партія Віталія Кличка), Комуністична партія України (КПУ), Свобода (націоналістична партія) і партія «Україна - вперед!» (лідер - Наталія Королевська) [1].

Якщо спробувати розмістити лідерів виборчої гонки на шкалі ідеологій («лівих» і

«правих»), то ситуація виглядає приблизно так. Об'єднана Опозиція, Партія регіонів, УДАР і «Україна - вперед!» - в більшій мірі ліберальні партії, відмінності між якими варто шукати не стільки в ідеологічних рамках, скільки в особистій, політичній і навіть політтехнологічній складовій. Також, виходячи із аналізу програмного документу, можна стверджувати, що і Свобода, і КПУ, будучи радикальними, спираються на спільну ліберально-соціалістичну платформу. Тільки Свобода апелює націоналістичною, а комуністи - проросійською і радянською риторикою.

Українські партії ліберального напрямку грішать принципом «хапай усіх!». Намагаючись сподобатися усім, політики хочуть уникнути конфлікту з будь-якою частиною електорату. Але це означає, що такі політики не можуть ефективно представити інтереси жодної частини населення. Приміром, неможливо одночасно підвищувати пенсії і знижувати податки. Але Об'єднана Опозиція думає, що можливо в рівній мірі задовольнити підприємців і пенсіонерів, і це не розвалить економіку [2].

Також неможливо в зовнішній політиці рухатися одночасно в протилежних векторах, не розставивши пріоритети. Наприклад, Партія регіонів виступає за посилення економічного співробітництва у рамках зони вільної торгівлі з країнами СНД [3]. Це може передбачати формування загального митного тарифу, введення єдиних правил у сфері конкуренції і субсидій, гармонізацію принципів оподаткування, створення спільного ринку праці з країнами СНД і т. д. Усе це перешкоджає реалізації наступного пункту програми партії: створенню безвізового режиму і зони вільної торгівлі з ЄС, оскільки не можна укласти одночасно два митні союзи: з СНД і з Європою.

Порівняльний аналіз програм: знайдіть відмінності

Усі програми найбільш популярних партій відрізняються безліччю красивих декларативних гасел і обіцянок, конкретне виконання яких не можна перевірити. Особливо в цьому досягла успіху Об'єднана Опозиція, політична програма якої будується навколо самого факту приходу до влади, а не навколо того, що ж робити

після приходу до влади. Разом з тим дуже важко виміряти і перевірити якість виконання таких обіцянок опозиції, як «повноцінне життя», «упевненість в майбутньому», «якісна освіта», «захист гідності людини від злочинних посягань».

Те ж стосується і окремих положень програми «Україна - вперед!» - таких як «ефективна, а не репресивна податкова система», «країна можливостей, а не репресій» або «реальна боротьба з корупцією» [4]. Без пояснення механізмів подібні заяви не говорять ні про що. Разом з тим багато конкретних цифр - в програмі Партії регіонів, але рядовому виборцеві складно визначити, наскільки, наприклад, зміна макроекономічних показників впливає на поліпшення реального рівня життя громадян.

Можна стверджувати, що усі без виключення головні претенденти на потрапляння до парламенту виступають більшою або меншою мірою за боротьбу з корупцією; відміну депутатської недоторканості; покращення механізмів впливу виборця на депутатів; посилення місцевого самоврядування; зменшення залежності держави від імпорту; надання пільг і грантів молоді; розвиток охорони здоров'я, освіти і науки; переозброєння армії. Виходячи з цього, єдині питання, які принципово розділяють деякі партії, - це зовнішня політика (російський або європейський вектор), а також мовне питання (яке актуальне усього лише для 4% українців [5]).

У програмах УДАРУ [6], «України - вперед!», Партії регіонів і КПУ [7] йдеться про майже одне і те ж: зменшити залежність людини від чиновника, дерегуляція, зменшення бюрократизації. У питанні боротьби з корупцією Об'єднана Опозиція, Свобода [8] і УДАР виступають за люстрацію. Також УДАР і «Україна - вперед!» більше за усіх турбуються проблемами введення електронного уряду.

Особливо детально пункт про програму надання житла розписали Свобода і КПУ. Свобода говорить про державні кредити для багатодітних сімей, а КПУ - про соціальне житло і пільги на оренду житла. Цікаво, що в програмах цих, здавалося б, різнополюсних партій присутні майже ідентичні формулювання. І Свобода, і КПУ хочуть повернення в держвласність раніше приватизованих підприємств, які мають стратегічне значення; виступають за заборону на продаж сільсько-

господарських земель; посилення позиції держбанків; а також не проти ввести податок на розкіш.

В той же час деякі партії сформулювали унікальні тези, які їх опоненти не повторили. В УДАР - це - обов'язковий іспит з української мови для держслужбовців; право голосувати на місцевих виборах з 16 років; унормування гендерної політики. Оригінальні тези Свободи торкаються квот на використання української мови в ЗМІ; введення в паспорті графі «національність»; заборони комуністичної ідеології; визнання воїнів ОУН-УПА і надання їм пільг. В той же час, тільки Партія регіонів згадала про будівництво саркофага над Чорнобильською атомною електростанцією, і тільки КПУ виступила на підтримку канонічної православної церкви.

Криза ідеології

Програми українських партій стали своєрідною даниною політичній моді і процедурі. Більшість цих програм - фрагментарні та неідеологічні. Здається, що навіть сама політична еліта не має чіткого бачення розвитку країни. Побудова консенсусу між елітами торкається не питань стратегічного розвитку, а питань боротьби за владу та її ротації.

За винятком Свободи і КПУ, ідеологічних партій в Україні немає. Якщо на Заході розрив «ліві/праві» на базі економіки актуальний, то в Україні такого розриву немає. Суспільство розглядається як інструмент і засіб приходу до влади, а не як головна цінність. І якість політичних програм - наочний приклад того, як політики відносяться до виборців.

З іншого боку, ця проблема стосується не лише влади, але і суспільства. Вибори в Україні - це не інструмент вираження його позиції. Бо такої чіткої позиції переважно немає. Тому низьку якість політичних програм і невиконання обіцянок політиками можна пояснити і тим, що населення слабо доносить свої запити до влади. Замість цього в електоральних перевагах домінує невмотивований, ірраціональний, імпульсивний вибір. Це відрізняє український політичний ринок від ринку економічного.

Поки що українські політики у своїх програмах не можуть відповісти на питання: «А навіщо я йду до влади?». Точніше, відповідь є: «тому що я хороший, а вони - погані; і я зроблю життя мого

народу кращим». Але чи може виборців задовольнити така відповідь?

Джерела:

1. Динаміка суспільно-політичних настроїв населення // Соціологічна група Рейтинг. - 14-27 липня 2012 р. - http://www.ratinggroup.com.ua/upload/files/RG_ratingsUA_072012.pdf
2. Справедлива держава, чесна влада, гідне життя // Програма Об'єднаної Опозиції. - http://img.pravda.com.ua/files/o/o/za_prog.pdf
3. Партія регіонів – партія народу, стабільного розвитку, історичної перспективи // Програма Партії регіонів. - http://www.partyofregions.org.ua/uploads/document/file/4fe18a/4fe18a59c4ca42a829000001/program_party_of_regions.pdf
4. Нова економіка – нова країна // Програма партії «Україна - вперед!». - <http://vybory.online.ua/news/511197/programma-partii-ukraina-vpered-novaya-ekonomika-novaya-strana/>
5. Вибори-2012: рейтинги, мотивація вибору, завдання громадськості // Фонд Демократичні ініціативи. - 06 липня 2012 р. - http://dif.org.ua/ua/polls/2012-year/vybory_parlament_reytyngy_2_2012.htm
6. Від успіху людини – до успіху країни // Програма партії УДАР. - <http://klichko.org.ua/about/programma>
7. Повернемо країну народу! // Програма Комуністичної партії України. - <http://www.kpu.ua/povernemo-kra%D1%97nu-narodu-peredviborna-programa-komunistichno%D1%97-parti%D1%97-ukra%D1%97ni/>
8. Своя влада – Своя власність – Своя гідність на СВОїй, БОгом Даній, землі // Програма партії Свобода. - <http://www.svoboda.org.ua/diyalnist/novyiny/031698/>

ВІДКРИТИЙ ДІАЛОГ

Фонд «Відкритий Діалог» створений людьми, які вважають європейські цінності – свободу особистості, права людини, демократію і самоврядування – не просто декларацією, а повсякденною реальністю, в якій може і повинна жити людина 21-го століття. Місія Фонду – ділитися польським досвідом трансформації та демократизації з нашими міжнародними партнерами, особливо східними (зокрема, з України, Російської Федерації і Центральної Азії). Ключові напрямки діяльності Фонду: захист прав людини, міжнародні відносини, підтримка і розвиток громадянського суспільства і освітніх програм. Наша мета – взаєморозуміння і довіра між ЄС та іншими країнами.

Сайт: www.odfoundation.eu

Адреса: 3 Maja Str. 18/4, 20-078 Lublin, Poland

Тел. / факс: + (48) 507 739 025

E-mail: odfoundation@odfoundation.eu